

Tarinoiksi tulkittu Titanic

Titanic-aihe suomalaisessa kirjallisuudessa

Silja Vuorikuru

Titanicin uppoamisesta 100 vuotta -
muistoseminaarissa pidetty esitelmä

Siirtolaisuusinstituutti , Turku 13.4.2012

Aino Kallas 17.4.1912

”Titanicin haaksirikko järkytti minua - kulki ohi kuin kylmä viima kuten tänään auringon pimennyksen aikana, jolloin linnut ja ihmiset värähtivät.”

Aino Kallas: *Seitsemän. Titanic-novelleja.* (1914)

- Seitsemän novellin kokoelma; kaikkien novellien aiheena Titanicin haaksirikko
- poikkeuksellinen sekä suomalaisessa kirjallisuudessa että Aino Kallaksen tuotannossa
- onnettomuuden käsittely fantasian ja runsaan symboliikan keinoin, mikä oudoksutti aikalaisarvostelijoita

V.A.Koskenniemi: ”Mister Hartley” (1912, katkelma)

Niin tähtiä täynnä on Atlantin yö.
Ens tahdit mister Hartley lyö,
ja kuin nyyhkien kielistä viulujen
käy saatot sävelten.

Ikimennehet päivät ken mielehen johti?

Ne astuvat unhosta tähtiä kohti,
ne hiipii, ne marssii, ne karkeloi.

Koko elämän kuoro yössä soi.

Ja mister Hartley ihmeissään
hän katsoo, kuuntelee miehiään.

Eino Leino: ”Titanic” (1912, katkelma)

”Lähemmä, Jumala, sua!”
Kuole ei kauneus, joskaan
täyty ei kaipuu,
pääty ei etsintä koskaan.
”Lähemmä, Jumala, sua!”
Ihmisen kunnia soikoon,
ihmisen voima
voittaa kuolonkin voikoon.

”Lähemmä, Jumala, sua!”
Laineet jo päällemme pauhaa -
”Lähemmä, Jumala, sua!”
Soitamme ihmisen rauhaa -
”Lähemmä, Jumala, sua!”
Ihmisen kunnia olkoon -
”Lähemmä, Jumala, sua!”
Ihmisen ihanuus tulkoon -”

Suomalaiset Titanic-arkkiveisut

- ◉ Titanic-aiheiset arkkiveisut muodostavat suomalaisten arkkiveisujen joukkoon oman ryhmänsä
- ◉ Titanic-arkkiveisussa toistettiin pian haaksirikon jälkeen syntyneitä tarinoita ja uskomuksia
- ◉ Titanicin onnettomuudella Suomessa erityismerkitys ajan Amerikan-siirtolaisuuden vuoksi
- ◉ Titanic-arkkiveisuista laajemmin ks. Asplund, Anneli 1994: *Balladeja ja arkkiveisuja*. Helsinki: SKS.

Titanic-aihe kaunokirjallisuudessa

Titanic-aiheisia teoksia (esim.)

- ◉ Cussler, Clive: *Nostakaa Titanic!* (1976, suom. 1979)
- ◉ Fosnes Hansen, Erik: *Viimeiseen soittoon* (1992)
- ◉ Verronen, Maarit: ”Bansheen kutsu”.
Novellikokoelmassa *Älä maksa lautturille* (1992)

Titanicia käsitteleviä ja sivuavia teoksia (esim.)

- ◉ Gripe, Maria: *Salaisuus varjossa* (1985)
- ◉ Montgomery, Lucy Maud: *Runotyttö etsii tähteään* (1927, suom. 1949)

Jaan Kaplinski: *Titanic* (1995, 141-142)

Mutta tiesin että silloin kun Estonia upposi jotakin muuttui lopullisesti myös meillä, meissä ja maailmassa. [--] Myös tämä kertomus jäästä ja Titanicista, San Franciscon maanjäristyksestä, punapuista ja Itämeren valkeista laivoista, jotka ovat yhtä uppoamattomia kuin Titanic, myös tämä yli vuosi sitten lopettamani kertomus merkitsee nyt jotakin aivan muuta kuin silloin kun se valmistui. Valtiota nimeltä Titanic ei ollut olemassa, mutta on valtio nimeltä Estonia. Tulevaisuus on meri ja pysyy merenä, josta ei ole olemassa karttaa.

Aino Kallas: ”Kultalaiva” (1913)

Kuka ei liene kuullut kultalaivasta kerrottavan? Yli sata vuotta sitten purjehti suunnattomalla rahasummalla lastattu laiva Saarenmaan läntisen rannikon ohitse, joka on täynnä merenalaisia riuttoja ja vaarallisia matalikkoja. Se teki haaksirikon, vajosi pohjaan laiva väkineen ja aarteineen. Siitä pitäin on sitä etsitty, naarattu, sukelleettu, joukolla ja yksitellen, viranomaisten käskyistä ja kalastajain alotteesta, kaikki turhaan...(--)

Kultalaiva kummittelee sekä merenpohjassa että aivoissa...
(---)

Kultalaiva - meidän sisimmän, meidän tiedottomimman romantisimimme ilmaus! Me tarvitsemme sitä vertauskuvana, ikuisena vastalauseena, se nousee meille kangastuksena samasta ijäti selittämättömästä sielumme mysteriosta, josta kohoavat ijäisyyden kaipausta ja usko yliluonnollisiin. Köyhät kalastajat sörvelaisissa savupirteissään, joiden elämä on yksitoikkoista ja karua kuin karjanummi, he tarvitsevat sitä vastalauseeksi arkipäivänsä autiudelle, heidän täytyy uskoa, että se jossain on olemassa, ihmeellinen, satumainen, mahdoton,...

(Aino Kallas 1913, 51-52.)